

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

14 décembre 2010

PROPOSITION DE LOI

**visant à reformer les articles 398, 399
et 400 du Code pénal en matière de coups
et blessures volontaires**

(déposée par MM. Joseph George
et Gerald Kindermans)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

14 december 2010

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de artikelen 398, 399
en 400 van het Strafwetboek, in verband
met opzettelijke slagen en verwondingen**

(ingediend door de heren Joseph George
en Gerald Kindermans)

RÉSUMÉ

Le Code pénal, en ses articles 398, 399 et 400 sanctionne différemment les coups et blessures volontaires selon les conséquences physiques qu'ils entraînent chez la victime, et suivant qu'il y a eu ou non préméditation.

Or, la mise en œuvre de ces dispositions suscite de nombreuses difficultés, aussi bien sur le plan de la sanction pénale que, par voie de conséquence, sur le plan de l'indemnisation des victimes dans un temps raisonnable.

Afin d'obvier aux difficultés incessantes rencontrées sur le terrain par les praticiens, il est dès lors proposé de modifier l'article 398 du Code pénal, tout en abrogeant les articles 399 et 400 du même Code.

SAMENVATTING

Bij de artikelen 398, 399 en 400 van het Strafwetboek wordt het toebrengen van opzettelijke slagen en verwondingen uiteenlopend bestraft naargelang de lichamelijke gevolgen voor het slachtoffer en naargelang er al dan niet sprake was van voorbedachten rade.

De tenuitvoerlegging van die bepalingen doet evenwel tal van moeilijkheden rijzen, niet alleen op het stuk van de strafrechtelijke sanctie, maar ook, als uitvloeisel ervan, als het erom gaat de slachtoffers binnen een redelijke termijn te vergoeden.

Om komaf te maken met de knelpunten waarmee de mensen in het veld onophoudelijk te maken krijgen, wordt derhalve voorgesteld artikel 398 van het Strafwetboek te wijzigen en de artikelen 399 en 400 van datzelfde Wetboek op te heffen.

N-VA : Nieuw-Vlaamse Alliantie PS : Parti Socialiste MR : Mouvement Réformateur CD&V : Christen-Democratisch en Vlaams sp.a : socialistische partij anders Ecolo-Groen! : Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen Open Vld : Open Vlaamse liberalen en democraten VB : Vlaams Belang cdH : centre démocrate Humaniste LDD : Lijst Dedecker PP : Parti Populaire	
<i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i> DOC 53 0000/000: Document parlementaire de la 53ème législature, suivi du n° de base et du n° consécutif QRVA: Questions et Réponses écrites CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte) CRABV: Compte Rendu Analytique (couverture bleue) CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon) PLEN: Séance plénière COM: Réunion de commission MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i> DOC 53 0000/000: Parlementair document van de 53e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft) CRABV: Beknopt Verslag (blauwe kaft) CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft) PLEN: Plenum COM: Commissievergadering MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)
<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i> Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.laChambre.be e-mail: publications@laChambre.be	<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i> Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail: publicaties@deKamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi reprend le texte de la proposition de loi DOC 52 1639/001.

Un premier “piège” à élucider dans cette matière est la définition exacte des termes “incapacité de travail personnel” tels qu’employés dans ces dispositions pénales, alors que, au civil, on évoque soit “l’invalidité”, soit “l’incapacité de travail” ou l’“incapacité professionnelle”.

1. Le concept d’“incapacité de travail personnel”

Cette notion est un concept problématique pour les magistrats et avocats mais aussi pour les experts-médecins judiciaires; on la retrouve ailleurs dans le Code pénal.

Il s’agit, en fait, de l’impossibilité pour la victime d’effectuer un travail corporel ou manuel d’une certaine importance, mais sans aucune référence à sa profession. Par exemple: couper du bois, laver sa voiture, peindre sa façade, etc.¹; le tout, à l’exclusion des gestes de la vie quotidienne, tels que manger, se laver, se concentrer pour rédiger une lettre, etc.

Il en résulte que:

— l’incapacité visée par l’article 399 est nécessairement temporaire; en effet, si elle devient permanente, seul l’article 400 est alors d’application; mais, dans ces deux dispositions, cette incapacité peut être totale ou partielle;

— il s’agit d’une définition “*in abstracto*”, qui se réfère à un individu moyen, sans aucune prise en compte de sa profession, de sa position sociale, d’un éventuel état antérieur, de sa personnalité, etc.;

¹ Cf. Cass., 31 mai 1993, *J.L.M.B.*, 1994, pp. 182 et 183, note Masset, A.; Boxho, P. “La notion d’incapacité de travail personnel”, *Rev. Dr. pén.*, 1999, p. 67-84.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van wetsvoorstel DOC 52 1639/001.

Eerst moet in deze aangelegenheid een interpretatieprobleem van de baan; met name moet een exacte definitie worden gegeven van het begrip “ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid” zoals het in die strafbepalingen wordt gebezigd, terwijl men het in het burgerlijk recht ofwel heeft over “invaliditeit”, ofwel over “arbeidsongeschiktheid” of nog over “werkonbekwaamheid”.

1. Het begrip “ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid”

Dat begrip (dat ook elders in het Strafwetboek terug te vinden is) is niet alleen problematisch voor de magistraten en advocaten, maar ook voor de door de rechtbank aangewezen geneesheer-deskundige.

In feite gaat het erom dat het slachtoffer niet bij machte is lichamelijke of manuele arbeid van enig belang te verrichten, doch zonder dat daarbij in enigerlei opzicht wordt verwezen naar het beroep van de betrokkene (zoals houthakken, de auto wassen, de huisgevel schilderen enzovoort¹, zulks met uitsluiting van de handelingen uit het dagelijks leven zoals eten, zich wassen, zich concentreren om een brief te schrijven en zo meer).

Daaruit volgt dat:

— de in artikel 399 bedoelde ongeschiktheid noodzakelijkerwijs tijdelijk is, want zo zij permanent wordt, geldt immers artikel 400; wel kan die ongeschiktheid krachtens die beide bepalingen geheel of gedeeltelijk zijn;

— het om een definitie *in abstracto* gaat, die verwijst naar een gemiddelde persoon, zonder enige inachtneming van diens beroep, maatschappelijke positie, eventuele vroegere toestand, persoonlijkheid enz.;

¹ Zie Cass., 31 mei 1993, *J.L.M.B.*, 1994, blz. 182 en 183, noot Masset, A.; Boxho, P. “La notion d’incapacité de travail personnel”, *Rev. Dr. pén.*, 1999, blz. 67-84.

— l'aggravation de la peine sera liée à une constatation objective (par exemple, l'incapacité est devenue permanente, la maladie est incurable, il y a eu mutilation ou encore préméditation), mais jamais à la personnalité de la victime.

2. L'invalidité

Cette notion est, au contraire, civile. Elle est en fait médicale et désigne l'amointrissement de la victime, d'ordre anatomique ou fonctionnel, indépendamment de ses répercussions éventuelles sur les activités lucratives².

Cette définition, *in abstracto* elle aussi, ne peut cependant pas justifier une aggravation de la peine au pénal.

Par contre, au plan civil, c'est à dire concernant l'indemnisation de la victime, l'invalidité a des répercussions différentes selon la position sociale de la victime; la somme allouée variera suivant des critères personnels concrets: atteinte au potentiel professionnel, et donc économique, à la capacité ménagère, aux loisirs, à l'autonomie de vie, à la capacité d'entretenir des relations sexuelles et de procréer.

3. L'incapacité de travail (ou incapacité professionnelle)

En droit civil, cette notion désigne l'incapacité de la victime à exercer des activités lucratives qu'elle pourrait exercer, compte tenu de sa qualification, de son milieu socio-économique; bien sûr, on parle ici d'activité professionnelle habituelle ou de sa possibilité d'emploi, compte tenu de son âge, de ses études, de son expérience, etc.

Donc, on fait référence à la situation concrète de tel individu et l'indemnité intervient *in concreto* également.

² Liège, 15 janvier 1986, *J.L.*, 1986, p. 243; Liège, 23 juin 2003, *Revue de droit*, ULG, 2004, p. 408.

— de verzwaring van de strafmaat gerelateerd is aan een objectieve vaststelling (bijvoorbeeld: de ongeschiktheid is permanent geworden, de ziekte is ongeneeslijk, er is verminking of er was sprake van voorbedachten rade), maar nooit is die verzwaring gerelateerd aan het slachtoffer zelf.

2. Invaliditeit

In tegenstelling tot het vorige begrip is dit een civielrechtelijk begrip. Het is geneeskundig van aard: het verwijst naar de anatomische of functionele verzwakking van het slachtoffer, zulks onafhankelijk van de eventuele repercussies van die verzwakking op de lucratieve activiteiten².

Ook dit is een definitie *in abstracto*, die evenwel geen verzwaring van de strafrechtelijke straf kan verantwoorden.

Op civielrechtelijk vlak daarentegen – met andere woorden in verband met de schadeloosstelling van het slachtoffer – heeft de invaliditeit andere repercussies naargelang de maatschappelijke positie van het slachtoffer. Het toegekende bedrag zal verschillen, afhankelijk van concrete persoonlijke criteria: aantasting van het professioneel en dus economisch potentieel van de betrokkene, diens mogelijkheid het huishouden te beheren of een vrijetijdsbesteding te beoefenen, diens zelfredzaamheid, alsmede diens mogelijkheid seksuele betrekkingen te hebben en kinderen te verwekken.

3. Arbeidsongeschiktheid (of werkonbekwaamheid)

In het burgerlijk recht verwijst dat begrip naar de ongeschiktheid van het slachtoffer om lucratieve activiteiten te verrichten die de betrokkene zou kunnen uitoefenen gelet op zijn kwalificatie en zijn sociaaleconomische omgeving. Vanzelfsprekend gaat het hier om zijn gewone beroepsbezigheid of mogelijkheid een baan te hebben, met inachtneming van zijn leeftijd, studie, ervaring enz.

Er wordt dus verwezen naar de concrete situatie van een dergelijke persoon, en ook de schadeloosstelling geschiedt *in concreto*.

² Luik, 15 januari 1986, *J.L.*, 1986, blz. 243; Luik, 23 juni 2003, *Revue de droit*, ULg, 2004, blz. 408.

Ainsi donc, les notions “d’incapacité de travail personnel” des articles 399 et 400 du Code pénal et d’incapacité de travail (professionnel) sont différentes: la première est une notion de droit pénal alors que la seconde est une notion de droit civil.

4. Conséquences

Cette nuance est de taille et plonge aussi bien le prévenu que la victime dans l’incertitude quant aux suites, tant pénales que civiles, du dossier. Et les experts-médecins sont perplexes, alors qu’ils sont confrontés à ces nuances bien juridiques dans leurs propres conclusions médicales, dont l’incidence sur la suite de la procédure est importante.

Et les trois cas de figures — fréquents! — sont les suivants:

1. à l’audience pénale, le juge, tenu de qualifier les faits, est parfois contraint de désigner un expert judiciaire qui, au préalable, aura pour mission de déterminer si la qualification retenue par le parquet est établie;

2. si le parquet lui-même a pris l’initiative d’une telle expertise en amont avant de citer, le prévenu peut en arriver à en contester les conclusions car, en soi, cette expertise ne lui est pas opposable³; dans ce cas, le magistrat du siège devra ordonner une nouvelle expertise;

3. à l’audience pénale, le prévenu n’est poursuivi et/ou condamné que sur pied de l’article 398; dans ce cas, la victime sera déboutée de sa constitution de partie civile et devra, dans certains cas, intenter elle-même une action au tribunal civil pour solliciter une provision et une expertise médicale destinée à établir qu’elle est bien atteinte d’une invalidité et/ou d’une incapacité professionnelle.

Pendant tout ce temps, la victime n’aura toujours rien reçu et devra faire l’avance des frais de justice, d’expertise et autres, ce qui est inéquitable, évidemment.

L’idée de la présente proposition de loi est donc de modifier le texte de l’actuel article 398 du Code pénal, tout en abrogeant les articles 399 et 400.

³ Voir Cour européenne des droits de l’homme, arrêt Mantovanelli c/ France, arrêt du 18 mars 1997; Cour d’Arbitrage, 30 avril 1997, *J.L.M.B.*, 1998, p. 1288, *R.D.P.*, 1999, p. 720.

Het begrip “ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid” als bedoeld in de artikelen 399 en 400 van het Strafwetboek, verschilt van het begrip “arbeidsongeschiktheid” (of werkonbekwaamheid): terwijl het eerste een strafrechtelijk begrip is, is het tweede een civielrechtelijk begrip.

4. Gevolgen

Die nuance is belangrijk, want ze brengt voor zowel de beklaagde als het slachtoffer onzekerheid mee omtrent de strafrechtelijke en de civielrechtelijke gevolgen van het dossier. Ook voor de geneesheer-deskundige is de verwarring groot wanneer hij voor zijn medische conclusies wordt geconfronteerd met dat juridische onderscheid, dat ingrijpende gevolgen heeft voor het verdere verloop van de procedure.

De volgende drie situaties doen zich — geregeld — voor:

1. op de strafzitting is de rechter, die de feiten moet kwalificeren, soms genoodzaakt een gerechtelijk deskundige aan te stellen, die eerst moet nagaan of de door het parket gehanteerde kwalificatie vaststaat;

2. heeft het parket, alvorens een dagvaarding uit te schrijven, zelf vooraf een deskundige aangesteld, dan kan de beklaagde de conclusies van de expertise betwisten, aangezien deze laatste hem niet kan worden tegengeworpen³; de magistraat van de zetel moet dan een nieuwe expertise gelasten;

3. op de strafzitting wordt de beklaagde vervolgd en/of veroordeeld op grond van artikel 398 alleen; in dat geval wordt de burgerlijkepartijstelling van het slachtoffer afgewezen en moet hij/zij in bepaalde gevallen zelf een vordering instellen bij de burgerlijke rechtbank teneinde een provisie te verkrijgen, alsmede een medische expertise die zijn/haar invaliditeit en/of arbeidsongeschiktheid aantoont.

Al die tijd ontvangt het slachtoffer niets en moet hij/zij zelf de gerechts-, expertise- en andere kosten voorschieten, wat uiteraard niet billijk is.

Dit wetsvoorstel strekt er derhalve toe artikel 398 van het Strafwetboek te wijzigen en de artikelen 399 en 400 van dat Wetboek op te heffen.

³ Zie Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest-Mantovanelli t./ Frankrijk, arrest van 18 maart 1997; Arbitragehof 30 april 1997; *J.L.M.B.*, 1998, blz. 1288; *R.D.P.C.*, 1999, blz. 720.

L'article 398, nouveau, proposé a pour objet d'offrir au juge une peine à large spectre dans laquelle il aura la possibilité de tenir compte à la fois des circonstances de fait, de la personnalité du prévenu, et des conséquences des coups et blessures sur la victime, sans que le juge doive au préalable "qualifier" les coups de "coups et blessures ayant entraîné une incapacité, etc."

Ce faisant, il remplira plus rapidement sa mission: sanctionner un comportement et réintégrer le coupable, tandis que la victime pourra, en évitant les vaines discussions préalables à la qualification des faits, solliciter dès l'audience pénale une provision et la désignation d'un expert.

Cependant, la circonstance aggravante de préméditation est maintenue dans le nouvel article 398 car elle constitue de toute façon pour le magistrat un élément de nature à renforcer la sanction que mérite l'auteur des coups et blessures volontaires.

Joseph GEORGE (cdH)
Gerald KINDERMANS (CD&V)

Het voorgestelde nieuwe artikel 398 biedt de rechter de mogelijkheid te kiezen uit een bredere strafmaat, waarbij hij rekening kan houden met de feitelijke omstandigheden, de persoonlijkheid van de beklaagde en de gevolgen van de slagen en verwondingen voor het slachtoffer, zonder dat hij eerst de slagen moet "kwalificeren" als "slagen en verwondingen met arbeidsongeschiktheid tot gevolg".

Aldus zal de rechter zijn taak sneller kunnen volbrengen: fout gedrag bestraffen en de beklaagde de kans bieden op re-integratie, terwijl het slachtoffer, zonder de vergeefse discussies vóór de kwalificatie van de feiten, al vanaf de strafzitting een provisie kan vragen en een deskundige kan laten aanstellen.

De verzwarende omstandigheid van voorbedachten rade wordt evenwel behouden in het nieuwe artikel 398, omdat zulks voor de magistraat hoe dan ook een element is op grond waarvan hij een zwaardere straf kan opleggen aan degene die opzettelijk slagen en verwondingen heeft toegebracht.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 398 du Code pénal est remplacé par la disposition suivante:

“Art. 398. Quiconque aura volontairement fait des blessures ou porté des coups sera puni d'un emprisonnement de 8 jours à 5 ans et d'une amende de 26 euros à 500 euros, ou de l'une de ces peines seulement.

En cas de préméditation, le coupable sera puni d'un emprisonnement d'un mois à une réclusion de dix ans.”

Art. 3

Les articles 399 et 400 du Code pénal sont abrogés.

2 décembre 2010

Joseph GEORGE (cdH)
Gerald KINDERMANS (CD&V)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 398 van het Strafwetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

“Art. 398. Hij die opzettelijk verwondingen of slagen toebrengt, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot vijf jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot vijfhonderd euro, of met een van die straffen alleen.

Ingeval de schuldige heeft gehandeld met voorbedachten rade, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van één maand tot een opsluiting van tien jaar.”

Art. 3

De artikelen 399 en 400 van het Strafwetboek worden opgeheven.

2 december 2010